

Терентьєва Наталія Олександрівна,
*професор, д.пед.н., професор кафедри педагогіки,
психології та методики фізичного виховання
Національного університету “Чернігівський колегіум”
імені Т.Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна*

ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ І НАУКИ

Ключові слова: *університетська освіта, наука, інтегрований університет, Друга академічна революція, людина нового покоління.*

Keywords: *university education, science, integrated university, Second academic revolution, new generation human.*

Інтенсивний розвиток ринкових відносин та процеси світової глобалізації, як багатогранні цивілізаційні явища, визначають розвиток університетської освіти епохи Другої академічної революції (з другої половини ХХ ст.), що характеризується створенням інтегрованого підприємницького університету, який поєднує науково-дослідницьку й інноваційно-підприємницьку діяльність (наука + освіта + інновації + промисловість + уряд) й потребує дослідження та прогнозування не на рівні окремих явищ чи фактів, а тенденцій, як узагальнених векторних характеристик, притаманних не лише конкретній країні або її освітній ланці, а має поширення та прояви континентального та трансконтинентального характеру.

ХХ ст. характеризувалось такими фундаментальними позиціями як інтелектуальний і моральний розвиток еліти; уніфікація викладання, наукових досліджень і знань; міжнародний обмін науковими знаннями тощо. Університет як місце передачі й поширення знань, пошуку істини й формування наукового пізнання у

другій половині ХХ ст. починає трансформуватися в університет як простір для бізнесу та підприємництва (інтегрований університет), що є відображенням змін Другої академічної революції. На початку ХХІ ст. місію університету визначають у контексті реалізації таких взаємопов'язаних аспектів: суспільство знань і освіти; зв'язок підприємництва, вищої освіти та суспільного розвитку; зберігаючи його фундаментальну культурну місію як інтернаціонального інтелектуального форуму з етичною компонентою відносин між соціальними партнерами [4, с. 1]. Університетська освіта і наука ХХІ ст. покликана зберігати культурне надбання та здійснювати науковий розвиток в умовах глобалізації та транснаціоналізації, не перетворюючи університети на транснаціональні науково-виробничі корпорації.

Університетська освіта і наука як історико-культурний феномен має свою історію, традиції, трансформативно-оновлюючий потенціал, реалізує місію та виконує функції, які перетворюють її на особливу цінність, зокрема, здійснює культурно-ідеологічний вплив на суспільну свідомість; виступає механізмом відбору та соціалізації панівних еліт; надає нові знання та здійснює наукові дослідження; готує кваліфікованих фахівців; передає культурний капітал. Університет, структура та напрями діяльності якого неодноразово змінювалися, відображаючи національно-історичні традиції та особливості, вимоги та потреби часу, виступає інструментом соціальних змін. Слушним запитанням, яке постає сьогодні перед університетом, є таке: що має робити університет в умовах, коли культура і наука, яку він покликаний оберігати, набуває глобальних та транснаціональних ознак.

Починаючи з раннього середньовіччя, людство користується таким інструментом цивілізаційного розвитку,

як університети. Університет – це, передусім, когнітивні модель всесвіту, де поєднані знання про всю цілісність буття, знання про природні процеси та закономірності, про теологічні, соціально-економічні, юридичні, історико-культурні, лінгвістичні, психологічні та інші феномени, серед яких живе людина. Університетське знання охоплює всесвіт у всіх його масштабах та вимірах – від космічних систем до мікропроцесів, від глибокого минулого до перспектив і сценаріїв майбутнього розвитку [1].

Рівень соціально-економічного розвитку будь-якої країни відображає стан національної системи освіти і науки як на сучасному етапі її розвитку, так і у минулому. Розбудова системи вищої освіти, у тому числі університетського сектору, де відбуваються наукові дослідження, має стати основою відтворення інтелектуального, духовного потенціалу народу, виходу вітчизняної науки, техніки і культури на світовий рівень, національного відродження, становлення державності та демократизації суспільства. Протягом історії структура університетів, напрямки їхньої діяльності неодноразово змінювалися, відображаючи не лише національно-історичні традиції та особливості, а й потреби часу, його специфіку. Сучасність поставила перед університетською освітою низку проблем, що потребують і теоретичної обґрунтованості, і тактичної оперативності. До числа першочергових слід віднести оновлення змісту університетської освіти, науки й технологій як визначальних факторів формування інтелектуального потенціалу будь-якого суспільства; оскільки саме університети більш ніж інші соціальні інституції здатні побачити, виокремити значуще і бути провідником нового у суспільстві. Провідною сферою діяльності університету є наукові дослідження, насамперед фундаментальні дослідження з передових напрямів науки, техніки і

технологій, міждисциплінарні наукові роботи, дослідження з проблем забезпечення сталого розвитку суспільства тощо.

Зважаючи на те, що впродовж дев'яти століть свого розвитку університет був інституцією, яка всіх своїх членів єднала духовно та пропагувала насамперед наукове пізнання, швидко та радикально змінитися університет не в змозі та й це не є нагальною потребою. Університет, звісно, має брати безпосередню участь у вирішенні глобальних цивілізаційних проблем і забезпеченні сталого розвитку, але не варто забувати класичну ідею університету як охоронця скарбниці знань, завданням якого є передача знання, процес пошуку істини і пізнання світу та людини в цьому світі, формування людської особистості. Одним з основних завдань університету було і є збереження культурної спадщини, водночас збагачуючи її та постійно інтерпретуючи, тобто передання традицій від одного покоління до іншого, навчання тих аспектів, які на сьогодні не користають великим попитом [3, с. 8-9].

У ХХ столітті наголошувалося на необхідності втручання університету в життя суспільства, реагування на вимоги сучасності та пропонування академічного вирішення найактуальніших проблем. Тобто завданням університету є розвиток у студентів критичного творчого мислення, особистісної ініціативи, здатності і намагання до самоосвіти. «...в університеті, де науку перероблятиме чимало сильних, витривалих, молодих голів, її хода буде пришвидшеною, стрімкою. Правдивий виклад науки немислимий без постійних спроб викладача по новому витлумачити старий матеріал. І було б дивно, якби за таких обставин він не був би приречений на нові відкриття...» [2]. Правда, якщо раніше до університету приймали найдостойніших та культивували атмосферу елітарності освіти, то зараз в контексті демократичного розвитку наголошується на необхідності підготувати молодих людей,

які будуть носіями не лише нових ідей, а й перспективних практичних рішень на користь суспільства [3, с. 12-13]. Саме тому університет є тією установою, що готує інтелектуальну, у тому числі науково-педагогічну еліту. Зазначимо, що без магістратури та докторантури університет вже не є університетом в класичному розумінні, це – коледж або бізнес-школа.

За результатами власних досліджень автором сформульовано такі рекомендації [4, с. 30]: оптимізувати умови підготовки в університетах людини нового покоління шляхом: – поєднання поглибленого вивчення основних предметів з вивченням специфічних курсів для формування інноваційного мислення, що характерні для елітарної освіти; – забезпечення тісного зв'язку з академічними науковими установами для впровадження новітніх педагогічних технологій і спеціалізованих курсів; – підтримки наукових шкіл світового рівня для стабілізації системи інформаційного та матеріального забезпечення науки; – державної підтримки талановитої молоді, обдарованих студентів, перспективних аспірантів і докторантів, створення умов для реалізації інтелектуального потенціалу громадян, забезпечення інноваційного фонду для наукових досліджень; – дієвої реалізації соціальних функцій науки, що формують духовно-інтелектуальний (освітній, культурний та ін.) і проектно-економічний (узагальнені системні технології, економічний та ін.) потенціали суспільства.

Список використаних джерел

1. Бабак В., Лузік Е. Фундаментальна підготовка в сучасному університеті: традиції та перспективи. *Вища освіта України*. 2003. № 1. С.78 – 83.
2. Гумбольдт В. Про академію. *В кн.: Ідея Університету: Антологія*. Львів: Літопис, 2002. 304 с. С. 23–34.

3. Ідея Університету: Антологія. Львів: Літопис, 2002. 304 с.

4. Терентьєва Н.О. Тенденції розвитку університетської освіти України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) : 13.00.01. Київ : Східноєвропейський національний університет імені Володимира Даля, 2016. 40 с.

Терещенко Світлана Іванівна,

д.е.н., доцент,

*завідувачка кафедри економіки та підприємництва
Сумського національного аграрного університету*

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА, ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ВАРІАНТ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Тип економіки, в якій ми зараз живемо, можна назвати лінійним: видобуваємо, виготовляємо, викидаємо. Циркулярна економіка передбачає, що виготовлений продукт повинен довго перебувати в обороті за допомогою таких інструментів, як прокат, ремонт, відновлення і обов'язково повторне використання.

Зважаючи на це, повторне використання матеріальних ресурсів, що є основою циркулярної економіки, надзвичайно важливе, а пошук альтернативних економіко-екологічних концепцій є першочерговим завданням, що постає як в глобальному масштабі, так і з точки зору окремої країни.

Вперше про циркулярну економіку заговорили ще більше ніж півстоліття тому. Так у 1962 році, у США, біолог Рейчел Карсон видала книгу «Мовчазна весна» [6], де вперше звернула увагу на використання пестицидів у